

Sectors industrials i de la construcció impactes de la Covid-19 i propostes de reconstrucció

Barcelona, 10 de juny de 2020

Aproximació a una diagnosi

La indústria en general, i les indústries de la construcció en particular, estan al centre i són la clau de les economies avançades perquè vehiculen les innovacions, arrossegant la resta de sectors i activitats econòmiques. La crisi de la Covid-19 ha mostrat fins a quin punt arriben a ser vulnerables aquelles economies mancades de sobirania industrial i que tenen dependència exterior de béns i serveis bàsics o estratègics. L'aturada de la producció en alguns sectors industrials ocasionada per l'alarma sanitària ha tocat també el taló d'Aquil·les d'empreses filials que depenen de matrius de capital estranger, com s'està veient per exemple en el sector de l'automoció.

Sectors industrials

La fortalesa dels sectors industrials, que aporten sobretot estabilitat i qualitat de l'ocupació, és garantia de resiliència de la societat davant les crisis. L'economia catalana no s'havia recuperat, pel que fa a l'ocupació, de l'anterior crisi financera de 2008 quan la Covid-19 ha impactat sobre un teixit econòmic feble, endeutat i una ciutadania desatesa en els serveis de la sanitat pública. El Pla de Reactivació econòmica per a Catalunya ha d'aprofitar el nou cicle d'innovacions tecnològiques (Indústria 4.0) i de canvi de model productiu per modernitzar i relançar l'economia, crear ocupació i recuperar els estàndards de benestar social. El relançament industrial és una oportunitat per recuperar la sobirania industrial perduda en els darrers decennis, i guanyar una sobirania energètica que mai vam tenir en el model fòssil.

El moment que travessa Europa i el món ve definit per una gran transformació de les formes de produir, d'habitar i de relacionar-nos amb l'ecosistema global. Les crisis que ens assetgen deixen al descobert la insostenibilitat d'unes economies industrials que han empobrit la biodiversitat, esgoten els recursos, i contaminen el medi posant en risc la salut de les persones i els equilibris metabòlics del clima, la flora i la fauna.

El repte número u d'aquest temps és transitar cap a un altre model productiu i energètic que transformi l'economia per reduir els impactes i harmonitzi producció i vida en el planeta. Els sectors de la indústria i la construcció són part substancial de la transformació, en el sentit d'un canvi basat en l'estalvi i l'eficiència energètica, la circularitat dels fluxos de materials i d'energia que circulen pels circuits de la producció i consum, i la contenció i reorientació de la urbanització, reciclant i regenerant sòl ja urbanitzat, rehabilitant el parc construït, i proveint les noves xarxes i infraestructures de la sostenibilitat.

Les tecnologies digitals doten a tots els sectors econòmics de millores de productivitat alhora que desmaterialitzen i descarbonitzen les economies. Així mateix, la biomedicina, la química de nous materials i la intel·ligència artificial, a més d'un ampli conjunt d'innovacions tecnològiques, estan proporcionant nous productes i serveis que revolucionen la societat, canvien hàbits i valors, creen nous negocis i noves formes de produir alhora que canvien les formes de treballar.

Europa, ja fa una dècada que ha tornat a posar la indústria al centre dels debats de la recuperació o la reconstrucció. A Catalunya des de 2017 hi ha un instrument de planificació i d'impuls per a la reindustrialització: el pacte Nacional per a la Indústria (PNI) que ha desplegat en els darrers tres anys un programa de mesures

de política industrial que, si bé ha avançat des de la concertació, està mostrant insuficiència de recursos i de convicció en el propòsit de transformar el model.

L'aturada productiva de la Covid-19 evidencia mancances i dèficits:

- Excessiva exposició al sector turístic
- Un sector de la construcció encara massa deutor de la promoció immobiliària i amb escàs pes de la rehabilitació energètica
- Quasi nul desplegament de la generació d'energia renovable en els darrers anys
- Un sector de l'automòbil, estratègic per a Catalunya, que no s'ha preparat per la modernització anunciada cap al vehicle elèctric i la mobilitat sostenible;
- Un sector químic que va perdent competitivitat, igual que altres sectors electrodependents, per manca d'eficiència dels processos productius davant d'un cost energètic elevat
- Una petroquímica que encara no ha abordat el previsible declivi dels combustibles
- Unes indústries de la construcció que encara es veuen arrossegades pels alts i baixos de la promoció immobiliària, sense una planificació de la promoció d'habitatge públic i les infraestructures que doni estabilitat i faci el sector previsible.

Sector de la construcció

L'efecte del Decret d'Alarma Sanitària ha significat una aturada total de les obres en el període de màxim confinament, amb una progressiva represa posterior que no es normalitzarà del tot per la necessitat d'adequar els diferents processos a les pautes sanitàries. Segons el COAC els encàrrecs al col·lectiu d'arquitectes disminuiran en el 52% per l'impacte del coronavirus.

No s'ha d'oblidar que el sector de la construcció és molt propens a alts i baixos pel seu estret lligam amb els cicles econòmics i un model basat en la construcció d'obra. Motiu pel qual esdevé vulnerable en situacions d'incertesa com la creada per la pandèmia i pel que cal avançar cap a un sector de major valor afegit basat en la industrialització, els nous materials, l'eficiència energètica, la rehabilitació.

No obstant, a diferència d'altres sectors com el turisme, les palanques que accionen la demanda en la construcció no estan subjectes a factors que demorin la represa.

Més encara, el sector es podria veure beneficiat pel que fa a la contractació d'obres i creació d'ocupació per mesures d'inventiu públic a l'economia en els camps de la rehabilitació i la renovació urbana en un context de polítiques públiques d'impuls de l'eficiència energètica, la renovació d'habitatges, la construcció d'habitatge públic assequible, la rehabilitació de barris, i la construcció d'infraestructures.

Si Espanya arribés al nivell d'inversió en rehabilitació d'edificis de països similars de la UE es calcula que hi hauria un creixement duns 400.000 llocs de treball. Al mateix temps, el sector de la construcció, donat que ocupa un elevat percentatge de treballadors amb baixa qualificació, és un sector candidat a absorbir població aturada d'altres sectors com el turisme.

Mesures de suspensió temporal de contractes

Com a conseqüència del Real Decret 8/2020, de 17 de març, de mesures urgents per fer front a l'impacte econòmic i social del COVID-19, i reals decrets posteriors tots ells complementant mesures derivades de l'estat d'alarma per a la gestió de la situació de crisi sanitària ocasionada pel COVID-19, que va ser decretat el 14 de març, gran nombre d'empreses han presentat expedients de regulació temporal d'ocupació (ERTO) per causa de força major a fi d'aturar l'activitat i facilitar el confinament dels treballadors als seus domicilis.

Les suspensions temporals d'ocupació o reduccions temporals horàries que s'acullen al decret tenen per fi alleugerir el cost empresarial mentre duri la crisi, evitar acomiadaments que podrien afectar estructuralment a l'empresa i a les famílies, facilitant la represa de l'activitat quan cessi l'estat d'alarma. Els sectors industrials i de la construcció s'han vist afectats de forma important. Fins el 2 de juny s'han presentat un total de 8.529 expedients temporals a la indústria, afectant a un total de 146.709 persones treballadores, i 7.845 expedients a la construcció, amb una afectació de 45.740 persones treballadores.

Els expedients de regulació temporal d'ocupació ERTO han servit perquè les empreses no fessin acomiadaments mentre durava l'aturada forçosa de l'activitat.

No obstant, hi ha temor que en l'etapa final de desconfinament les empreses presentin expedients per l'extinció de contractes (ERO). Segons estimacions de PIMEC, un 42% de les empreses industrials retallaran les seves plantilles quan finalitzin els ERTO. Segons la mateixa font, el 9% d'aquestes companyies poden acabar tancant. El Ministeri de Treball ha obert la pota a ampliar els ERTO fins final d'any per evitar els acomiadaments.

LES PALANQUES DE CANVI DE MODEL PRODUCTIU

Per aconseguir una sobirania industrial i energètica que retorni a Catalunya el rol que li pertoca en importància entre les Regions d'Europa cal planificar coordinadament amb les institucions de l'estat un relançament que contempli les següents palanques d'impuls i transformació de l'economia:

- **Acordar una estratègia industrial i productiva** orientada a garantir l'equilibri territorial i social, a millorar la capacitat productiva responsable i atenta a les necessitats socials, respectuosa amb el medi ambient i la sostenibilitat, que pivoti sobre la innovació i la R+D+i i que sigui generadora d'ocupació de qualitat.
- **Impulsar polítiques sectorials** que promoguin la reindustrialització i els canvis cap a un nou model productiu.
- **Promoure l'economia circular** i desplegar la Llei de Canvi climàtic.
- **Definir estratègies sectorials i territorials**, que comptin amb inversions públiques per l'economia real, R+D+i i dotin la capacitat tècnica de la ciutadania. La planificació i desenvolupament industrial s'ha de fer d'acord amb l'especialització del territori i amb el criteri de transició justa, de manera que es contemplin mesures de compensació per a territoris afectats per les reconversions industrials.
- **Planificar i dotar les polítiques de mobilitat**, infraestructures i xarxa de transport públic que permetin connectar el territori i garantir la mobilitat sostenible.
- **Impulsar el sector de la construcció** deslligant-lo dels cicles econòmics amb polítiques d'habitatge orientades a garantir el dret social bàsic de ciutadania d'accés a l'habitatge, i com a factor que ha de contribuir a la sostenibilitat i a la creació d'ocupació. Necessitem abordar canvis en l'urbanisme per reduir la el consum de sòl i combatre el despoblament rural.
- **Transformar el model energètic:** Desplegar la generació 100% renovable, electrificar la mobilitat i promoure l'estalvi i l'eficiència energètica.
- **Reforçar els recursos formatius:** Ajustar i desplegar capacitats en la formació dels i les professionals de la construcció i de la indústria per garantir la millora de les competències en el marc del canvi tecnològic i de la transició ecològica.

Propostes de reconstrucció

1. Promoure la transició de l'economia lineal a la circular:
 - Impulsar programes de ecodisseny, recuperació i reutilització de subproductes industrials, i promoure hàbits orientats a l'ús de béns més que al consum.
 - Gestionar les polítiques d'economia circular mitjançant la creació d'una Agència de recursos de Catalunya i crear una estratègia catalana de simbiosi industrial, d'acord al que preveu el Pacte Nacional per a la Indústria PNI.
2. Desplegar el parc de generació renovable, les xarxes elèctriques intel·ligents i infraestructures d'emmagatzematge i regulació per a les renovables per tot el territori català, i promoure l'eficiència energètica. Tot d'acord amb la planificació estatal del "Plan Nacional Integrado de Energia i Clima 2021-2030" i la llei de canvi climàtic de Catalunya.
3. Accelerar la transició cap a una mobilitat sostenible i intel·ligent
 - Electrificació de l'automoció
 - Impuls del transport multimodal de mercaderies
 - Priorització del ferrocarril davant del transport aeri per distàncies mitjanes
 - I substituir els combustibles d'aviació per biocombustibles
4. Donar suport mitjançant política urbanística a la transformació de les ciutats per guanyar eficiència energètica i disminuir les emissions contaminants i el trànsit privat. Recuperar biodiversitat i espais lliures per a la ciutadania.
5. Impulsar polítiques de rehabilitació i transformació energètica d'edificis perquè esdevinguin neutres en emissions, millorin l'eficiència i prevenir la pobresa energètica.
6. Implementar mesures d'eficiència energètica i hídrica al sector agroalimentari.
 - Reconvertir explotacions agrícoles i ramaderes amb fort impacte ambiental
 - Reduir notablement l'ús de plaguicides, adobs químics i antibiòtics
 - Promoure consum de proximitat
7. Implementar mesures per gestionar la superfície forestal de Catalunya defensant-la d'incendis. Promoure activament un pla d'aprofitament de la biomassa forestal i agrícola per a usos industrials, per a la construcció i aprofitament energètic.
8. Creació de llocs de treball verds amb criteris d'equitat de gènere.
9. Pla d'Impuls al sector de l'Automoció que contempli la transició efectiva cap al vehicle elèctric, l'hidrogen com a vector de magatzematge, la fabricació de bateries.

Marc de la reconstrucció el Pacte Nacional per a la Indústria (PNI)

10. Les propostes per a la reconstrucció en matèria d'indústria haurien d'estar recollides en el PNI pel proper període que abastarà la propera dècada. La prioritat doncs en matèria industrial és implementar el PNI, activant la seva renovació en l'escenari de l'Agenda europea 2030, i dotar-lo de recursos suficients.

Pla d'etapes

11. Caldrà contemplar un conjunt de mesures d'incentiu a la indústria, en el curt termini, per la reactivació d'activitats i subsectors en risc, entre altres el sector de l'automoció, per exemple.

12. Caldrà també activar un conjunt de mesures a mitjà i llarg termini per impulsar els canvis de model productiu, i de model energètic com el desplegament del parc de generació eòlica i fotovoltaica a Catalunya, i totes aquelles altres inversions en renovables, estalvi i eficiència energètica, xarxes i electrificació i altres mesures associades al Pla Nacional Integrat d'Energia i Clima 2021-2030 (PNIEC).

13. El PNIEC és l'instrument de planificació per la transformació del model energètic, sota supervisió de la UE amb el que espanya invertirà 241.000M€ en els propers 10 anys. Catalunya ha de posar en marxa sense més demores els instruments necessàries per poder desenvolupar les inversions del PNIEC, sota el marc legislatiu i el mandat de la Llei de Canvi Climàtic de Catalunya, i la Llei de Transició Energètica de Catalunya.

Mesures de política industrial pendents en el PNI

Per poder impulsar polítiques de canvi de model és imprescindible que l'Administració catalana es doti dels següents instruments de planificació i de governança:

14. Transformar l'Agència de Residus de Catalunya en l'Agència de Recursos de Catalunya amb capacitat de planificació i governança de la transició a l'economia circular.

15. Transformar l'Institut d'Energia de Catalunya (ICAEN) en l'Agència d'Energia de Catalunya, amb capacitat de planificació i governança per executar la Llei de transició energètica i desplegar el PNIEC a Catalunya

16. Crear en el sí del departament d'Empresa i Coneixement una Agència per a la Transformació Digital i la Transició Ecològica de la Indústria amb capacitat per governar no només les polítiques de competitivitat sinó també i sobretot la digitalització, la simbiosi industrial i l'empresa sostenible.

17. Creació del Hub de la Impressió 3D en col·laboració i inversió públic-privada, i coparticipació dels agents econòmics i socials.
18. Aprovar una llei de polígons industrials que faciliti la implementació de les infraestructures per a la indústria 4.0, i que defineixi models de gestió públic-privada, així com la figura jurídica de l'Entitat Gestora de les Àrees d'Activitat Econòmica. Que defineixi també el marc normatiu que permeti desenvolupar estratègies pròpies per impulsar la competitivitat, la simbiosi industrial, la mobilitat sostenible, promoure l'eficiència energètica i l'autoconsum, etc.
19. Implementar una estratègia del vehicle elèctric.
20. Implementar el pla d'Acció d'Eficiència Energètica a la Indústria de Catalunya a fi de reduir la intensitat energètica dels processos productius i fer-los més competitius.
21. Estendre la xarxa de banda ampla a tot el territori català.
22. Impulsar la gestió forestal per l'aprofitament de la biomassa forestal i agrícola.
23. Promoure un Programa Català de Simbiosi industrial
24. Recuperar la producció de productes i serveis essencials o estratègics. S'ha evidenciat de potenciar la recuperació de determinades indústries que son essencials pel teixit productiu i per la vida. Recuperar la producció de determinats béns o serveis que fruit de la globalització, s'havien deslocalitzat a altres països del món.
25. Impulsar el Pacte Nacional per la Societat del Coneixement, aprovar la llei de la ciència i invertir en R+D+i un pressupost en termes de percentatge del PIB equivalent a la mitjana europea.
26. Promoure programes i projectes tractors amb iniciativa pública i privada per fixar i desenvolupar en el territori de Catalunya sectors estratègics com l'automoció, les renovables, el turisme sostenible, construcció sostenible i nous materials, indústria farmacèutica i de la salut, entre altres.
27. Implementar l'estratègia catalana de rehabilitació energètica d'edificis amb una dotació pressupostària suficient per rehabilitar 1M d'edificis.